

дова частина видається, з нашого погляду, у творі більш потужною. Найбільше схвалення отримали сторінки, пов'язані саме з образом Карналя: вибухово-темпераментна третя, "сільська", частина роману і надзвичайно драматичний епізод поховання батька.

Сьогоднішня рецепція роману "Розгін", очевидно, була б інакшою. Зникла беззастережна віра в науку і вчений перестав бути "героєм нашого часу". З'явилися нові методологічні схеми. Варто більше придивитись до жіночих образів твору з гендерних позицій. Постколоніальній критиці слід описати стан національної свідомості радянського науковця. Однак порівняно з тодішньою рецепцією також є втрати: радянський читач був краще обізнаний із поточними здобутками літератур "близького зарубіжжя" і читав більше. Від літератури очікували прозріння, і дух сучасності, що його постійно фіксував у творі пересічний читач, – симптом гострої потреби в живому, правдивому слові. Попри наліт часу, роман П. Загребельного читати

цікаво, тому що талант письменника і духовна драма його героя не втратили актуальності.

1. Анащенко Б. Под покровом романтической дымки // Литературная газета. – 1977. – 7 сентября; 2. Бочаров А. НТР и ее герой. Литературные заметки // Правда. – 1978. – 18 декабря; 3. Волинський К. Знайомство з Петром Карналем. Нотатки на полях роману П. Загребельного "Розгін" // Дніпро. – 1976. – №10; 4. Голубева З.С. Нові грані жанру. Сучасний український радянський роман. – К., 1978; 5. Деркач Д. Параметри "наукової" теми // Прапор. – 1978. – № 5; 6. Дончик В. Істина – особистість. – К., 1984; 7. Жулинський М. Духовні параметри героя // Жовтень. – 1977. – №2; 8. Жулинський М. Проблеми науки – проблеми людини // Радянське літературознавство. – 1977. – №5; 9. Килимник О. Сучасності гарячий подих // Україна. – 1977. – №31; 10. Кібернетики обговорюють "Розгін" // Літературна Україна. – 1977. – 16 грудня; 11. Логвиненко А. "Розгін" набирає розгону // Літературна Україна. – 1976. – 2 липня; 12. Мнение читателей о романе П. Загребельного "Разгон" // Литературная газета. – 1977. – 31 августа; 13. Сизоненко О. Мить і вічність // Літературна Україна. – 1975. – 7 листопада; 14. Фащенко В. Павло Загребельний. Нарис творчості. – К., 1984; 15. Федоровська Л. Автобіографія покоління // Ленінський прапор. – 1976. – 1 липня.

МОВОЗНАВСТВО

М. Вакуленко, канд. фіз.-мат. наук

ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ ЧАСОВИХ МОМЕНТІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Розглянуто проблему вживання різних українських числівників і прийменників для позначення моментів часу на основі застосування статистичного та аналітичного методів науки термінології. Подано рекомендації щодо вживання відповідних зворотів.

Different Ukrainian numerals and prepositions describing temporal periods are investigated on the basis of combination of both statistical and analytical methods within terminology. Recommendations on usage of such collocations are given.

Розвиток української літературної мови вимагає критичного опрацювання ніби вже й звичних зворотів, які вживаються на позначення тої чи іншої реалії. Як слід означувати українською мовою різноманітні моменти часу? Питання не таке просте, як це може здатися на перший погляд. Не забуваймо, що властивості часу не залежать від того, в яких одиницях (тобто в якому масштабі) ми його вимірюємо: чи в наносекундах, чи в годинах, чи то в тисячоліттях. А от чи адекватно відображаються в мові ці особливості плину часу? Справа ускладнюється ще й тим, що в різних стилях сучасного мовлення (художньому, діловому, офіційному, науковому тощо) перевагу віддають то кількісним, то порядковим числівникам. Зокрема, у телефонній довідці (принаймні донедавна) та у вокзальних оголошеннях за годинами закріпився кількісний числівник, а в радіомовленні чуємо порядковий. Тому такий звичний для багатьох мовознавців підхід – звичайне собі відстежування практики вживання – виявляється малоефективним: адже на користь кожної форми можна навести безліч прикладів. Зокрема, так робив і відомий письменник Б. Антоненко-Давидович у статті "Непорозуміння з часом" [1, с. 218], активно цитуючи класиків української літератури. Можемо ще згадати пісню "Над річкою, бережком" на слова І.Кутня, де для годин уживається кількісний числівник: "Над річкою, бережком Я гуляла із дружком До дванадцяти годин З чорнобривим, молодим". Але ж хіба можна виробити чіткі та переконливі рекомендації щодо грамотного вживання тих чи інших "часових" числівників без глибоких і всебічних аналітичних міркувань? Авторитетна думка відомого письменника не була належно підкріплена відповідним науковим аналізом, і з часом ці непорозуміння поглибилися. Все це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою цієї статті є аналіз українських зворотів, які позначають проміжки часу, та вироблення узагальнених рекомендацій щодо їх уживання. Наукова новизна цього дослідження полягає в тому, що вперше проведено

систематизацію засобів української мови, які позначають проміжки часу, та вироблено науково обґрунтовані поради щодо їх доречного уживання в різних стилях української мови.

Скажімо, у художніх творах нерідко трапляються вирази "о такій-то годині". Так нас одноманітно "заокали", що декому (наприклад, на радіо) починає здаватися, буцімто в мові й немає інших і кращих зворотів. Щоправда, не завжди зрозуміло: це авторський текст чи редакторська правка? Крім того, автори не розтлумачують, що означає "о шостій годині": це приблизно *шість* чи приблизно *п'ять*? Воно й не дивно: для художнього твору година туди, година сюди великого значення не має. А от в офіційному, діловому та науковому мовленні точність куди важливіша – тому красне письменство тут не може бути єдиним орієнтиром. Непогано було б і прислухатися до думки фахівців – насамперед представників природничих наук, – які у своїй професійній діяльності мають справу з різноманітними моментами часу.

Отже, проблема вимагає застосування методів термінології як науки [3; 4]). Нагадаємо, що статистичний метод полягає лише у фіксуванні наявних мовних конструкцій і тому не може претендувати на логічну довершеність і наукову остаточність. Аналітичний же метод передбачає дослідження правильності даного явища. Якщо обидва методи подають одне й те ж правило – його слід рекомендувати до впровадження. Лише так ми можемо забезпечити наш правопис від не надто продуманих змін і від аж надто революційних перетворень, – котрі, як відомо, користі не додають.

Саме з таких міркувань і розглядалася проблема часу дослідниками [3; 4], а також на наших лекціях у Державній академії керівних кадрів освіти та в Міжрегіональному інституті вдосконалення вчителів. Хотілося б, щоб українці принаймні замислилися над змістом різноманітних мовних засобів для опису часових моментів, які дозволяє утворити наша мова, і наскільки вдалим є те чи інше формулювання. А це вимагає і того ж

часу, і деяких зусиль над собою. Утім, далеко ще не всі сучасні фахівці та зацікавлені володіють згаданим підходом і прагнуть як слід заглибитися в суть справи. Зокрема, Є.Чак всього лише наводить приклади зі своїми улюбленими порядковими годинними числівниками, надто не обтяжуючи статтю належним аналізом [7]. Бо так. Звичка – друга натура. Але ж самий тільки перелік власних уподобань і науковий підхід – це не одне й те ж. Не забуваймо, що звички – хороші слуги, але погані пані. Так, нашій мовознавчій науці необхідні авторитети – і Б. Антоненко-Давидович, і Є. Чак, і багато інших знавців слова. Але навіть найшанованіша особа – це все-таки людина, яка має свої сильні та слабкі сторони і навіть може іноді помилятися.

У нас є багато відомих і кваліфікованих мовознавців, але, як випливає з нескінченного серіалу під назвою "Сага про український правопис", жоден із них не може похвалитися всезагальним визнанням. Це й не дивно: за часи репресій генофонд України зазнав істотних змін не в кращий бік. Вижили ті, хто не дуже "висовувався" чи зумів пристосуватися. Дехто ж гайнув за кордон – та хіба можна в чужомовному оточенні зберегти те тонке відчуття мови, яке формується, розвивається і підтримується тільки в рідному середовищі? Отже, немає в нас такого сучасника, до якого прислухалися б усі без винятку дійові особи мовознавчої толоки, – як би нам цього не жадалося.

Може, хоч серед класиків знайдеться такий безумовний авторитет? Скажімо, Т.Шевченко? Але ми добре знаємо, що в його творах іноді трапляються слова та звороти, що не вкладаються в норми сучасної літературної мови. Хоча б "Україна" (із наголосом на "а"). Застерігав від бездумного повторювання таких форм і відомий сучасний мовознавець С.Караванський. У його статті "Мовні віруси" читаємо: "Помилковий ужиток Шевченком "чужому научайтесь" мовознавець Олена Курило розцінює як ляпас" [6].

Подібна критика аж ніяк не применшує величі видатного поета, який фактично сформував літературну українську мову. Але мова розвивається, удосконалюється, і далеко не всі колишні форми є прийнятними на сьогодні. І такий розвиток мови є можливим саме тому, що авторитет наукового аргументу має пріоритет перед авторитетом класика (чи навіть академіка). Принаймні повинен мати. Платон (і М.Коцюбинський) нам друг, але істина дорожча. Не забуваймо про це.

А чим запекліше, чим емоційніше ми нав'язуємо суспільству мовні правила, які відображають далеко не найістотнішу сторону української мови та ще й не мають під собою міцної наукової основи, тим більший спротив це може викликати. Таке несприйняття може містити загрозу не лише для якогось одного формулювання, а й для всієї мови – згадаймо лише нещодавній прагнення деякої частини нашого суспільства надати російській мові статус державної. Суспільство реагує на подразники відповідно до відомого у фізиці принципу Ле Шательє – Брауна: кожна система прагне зменшити вплив зовнішніх чинників, які діють на неї. Просто-таки історичний матеріалізм у дії.

Отже, кожна дія викликає протидію. Принаймні створює сприятливі умови для виникнення такої. І якщо ця дія є емоційною, невірною, – то й протидія матиме такі ж ознаки. І якщо ми хочемо допомогти своїм противникам, – треба робити більше необдуманих і незважених кроків. І навпаки: якщо дія базується на глибокому аналізі, серйозному науковому підході, – протидія, найвірогідніше, буде такою ж виваженою і толерантною. Отоді й може народитися наукова істина як результат боротьби протилежностей. А якщо аргу-

менти чи вчинки мають під собою солідну наукову основу, – така позиція дуже сильна, і їй важко протиставити щось антиукраїнське.

Тому ще більшу цінність для науки має його величність аргумент. Отже, спробуймо ще раз поглянути на проблему часу саме під таким кутом зору. У цій статті ми не просто переберемо фразеологічні конструкції на позначення часу, вживані в українській та інших мовах, а й проведемо їх логічний, порівняльний і семантичний аналіз та сформулюємо рекомендації щодо їх виправданого вживання.

У більшості випадків українські порядкові числівники означають, що даний проміжок ще триває: *третій день* (минуло два), *двадцять століття* (закінчилося дев'ятнадцять), *дві тисячі перший рік* (минуло дві тисячі), *перша хвилина* (ще не сплигло жодної). У Б.Грінченка читаємо: "Ой сплю годину, сплю і другу, а вже повертає та на третю" [див. 1, с. 219]. А вираз "м'яч забито на останній, дев'яностій хвилині зустрічі" означає, що гра (триває 90 хвилин) ще не закінчилась і гол зарахований. Отже, заміна кількісного числівника (означає закінчений часовий проміжок) на похідний від нього порядковий (означає незакінчений часовий проміжок) спотворює зміст поняття.

До того ж, такої "виняткової" порядковості чомусь набувають лише годинні часові проміжки, а всі інші, – які вимірюються мікросекундами, секундами, днями, місяцями, роками, століттями тощо, – чітко й послідовно підлягають цьому правилу.

Ось чому так впадає в око нелогічність виразу "десята година десять хвилин", де закінчений годинний проміжок описується порядковим числівником, а хвилинний – кількісним. Це видається ще абсурднішим, якщо згадати, що годину тому вживався той же числівник: "десять хвилин на *десяту*"...

А спробуймо знайти логіку в такій оповідці: "Заснувши десь опівночі, хворий спокійно проспав вісім годин. Коли пішла *дев'ята* година його сну, він раптово прокинувся. Годинник показував ... *восьму* з хвостиком" (???). То скільки ж повних годин проспав наш багатостраждальний герой: сім, вісім чи дев'ять?

Тому вирази типу "в Києві двадцять година", "о дванадцятій тридцять п'ять" і сприймаються так неоднозначно. І наражаються на доволі масовий спротив.

Основні світові мови означають години кількісними числівниками. Зокрема, в англійській: "six o'clock" (шість годин) – а не "sixth o'clock" (???). Те ж саме у французькій, іспанській, італійській, еллінській (грецькій) та інших мовах.

Утім, в угорській мові існує паралельна форма з порядковим числівником при годині – але вираз "п'ятнадцять сорок п'ять" там означає "сорок п'ять хвилин на п'ятнадцяту", тобто *чотирнадцять сорок п'ять*.

А з якими ж приєднаннями можуть сполучатися часові числівники?

У цій функції переважно вживається прийменник "у (в)": *у цьому столітті (році, місяці), у цей день, у цю хвилину, у цю мить, у четвер*, навіть *у луху годину*, а також *уранці, удень, увечері, уночі* – а ще всі вирази зі складними сполучниками типу "у той час як". Часто можна почути також: "в якій годині?". Та й у слові "вчасно" закріпився префікс "в". У науковій літературі також уживається "у (в)": *положення тіла в просторі і в часі*. Тобто перебування в певному моменті часу описується, як правило, прийменником (префіксом) "у".

Звернімо увагу на те, що прийменник "о" в українській мові маловживаний, і його застосування практично обмежується лише описом годинних проміжків часу (переважно в художній літературі). Звідки ж узявся такий дивний прийменник? Може, від "об"? Але останній

вимагає від доповнення знахідного відмінка: *спіткнулася об поріг, битися об заклад* тощо. З іншого боку, "о" – так само, як і "в" ("у") – пов'язується з місцевим відмінком. Тому теза про походження "о" від "об" видається не надто переконливою. "О котрій години" – це, очевидно, калька з польської, спровокована акустичною схожістю звуків "о" та "у". Але ж бездумне запозичення сусідських зворотів – не найкращий вибір. Скажімо, у тій же польській мові прийменник "о" має значення, які відповідають українським "з" та "про": "о smaku" – зі смаком, "о tym" – про те. Цей прийменник характерний також для російської мови, і при перекладі на українську йому відповідають прийменники "про", "з": *"Сказка о царе Салтане" – "Казка про царя Салтана", "чудище о семи головах" – "чудовисько з сімома головами"*. У казці відомого російського поета П. Ершова "Конек-горбунок" є слова: *"Вдруг о полночь конь заржал..."* – де прийменник "о" виступає синонімом до "з", "при". Цей приклад допомагає і з'ясувати походження українських прислівників "опівдні", "опівночі".

Отже, скалькованому звороту "о такій-то години" відповідають українські "з такою-то годиною", "при такій-то годині". Теж не годиться – адже вислів "зустрінемося з шостою / при шостій" звучить доволі кумедно. Зустрічаємося ми не "з" певним часом і не "при" якомусь часі, а "в" певний час. Ось яким підступним виявився цей польсько-російський прийменник "о".

Недарма Т.Шевченко в поемі "Причинна", позначаючи час, уникає зворотів із прийменником "о": *"на ту пору, в таку добу"*. (Зауважимо, що в першому випадку відчутна редакторська правка: прийменник "у" має поєднуватися з недоконаною формою дієслова, а доконана форма вимагає прийменника "на". Тобто "виглядати" можна лише "у ту пору", а *"на ту пору"* можна лише "виглянути"). Та й І.Франко у творі "Воа constrictor" вживає в такому випадку прийменник "в": *"Та в тій хвилі почувся страшний лускіт кам'яної стіни, розірваної динамітом"*.

Ну, і як же тоді відповідати на питання "котра година"? Якщо означена година ще не виповнилася, – вживається порядковий числівник: *десять хвилин на першу, пів на восьму*. Зауважимо, що така ситуація трапляється найчастіше, – а саме вона й вимагає порядкового числівника, який формально добре узгоджується з питальним займенником "котра". Якщо ж виповнилося ціле число годин – уживається кількісний числівник: *чотирнадцять годин рівно, нуль годин десять хвилин*.

Поряд із кількісним числівником можна вживати й порядковий (це синонімічна форма), додаючи одиницю до повного числа годин – як в угорській мові. Так, наприклад, вираз "сімнадцять двадцять" семантично тотожний вислову "шістнадцять годин двадцять хвилин". А щоб не було плутанини з уживаними зараз формами, замість "сімнадцять двадцять" краще говорити "двадцять хвилин сімнадцять" або "двадцять сімнадцятої".

Є ще один цікавий варіант відповіді на згадане питання, який добре узгоджується з канонами української мови і може вживатися замість невиправданого "шістнадцять двадцять" тоді, коли шістнадцять годин уже *виповнилося*. У випадку, коли йдеться якраз про завершений проміжок часу, в українській мові часто трапляються конструкції з прийменником "по": *"по закінченні – новини", "зустрінемося по перерві"* і т.д. Отже, третій варіант означування цього моменту часу – *двадцять (хвилин) по шістнадцятій*.

Перелічимо варіанти відповіді на згадане питання, якщо до повної години лишилося небагато: 12:45 – це без чверті година, або 45 (хвилин) на першу, або 45 (хвилин) по дванадцятій, або за чверть година, або за чверть по першій.

Ще не переконалися, читачу? Тоді звернімося до класики. Ну, хоча б до російської – адже в нас дуже люблять порівнювати норми української мови саме з російською. "А кой тебе годик?" – запитує некрасовський герой (відчуваєте, як ця фраза перегукується з українською: "котра година?"). І чує у відповідь: *"Шестой миновал"*. Отже, для позначення закінченого проміжку часу порядковий числівник вимагає уточнення: "миновал". І узгодження з питальним словом є ("кой – шестой"), і немає плутанини в означенні часу. Росіяни тут послідовні: у них немає такої плутанини і в годинах – чого, на жаль, не можна сказати про українців. Правильно було б на питання "котра година?" відповісти: "шоста минула" (якщо це 6:00). Але, певно, якась напівграмотна бабця забула додати слово "минула" – і ось маємо таке "правило" української мови, яке нас тільки заплує.

А якщо ми не любимо російську класику? Тоді згадаймо нашого Т.Шевченка: "Мені **тринадцятий** минало..." Це те ж саме формулювання, яке означає такий же часовий проміжок. Якщо перенести це на години, то "минає тринадцять" – це, скажімо, 12:59. "Тринадцять година" – це і 12:10, і 12:30, і 12:50. А момент "13:00" – це "минула тринадцять (година)" або "виповнилася тринадцять (година)". Тому, якщо комусь хочеться означити, наприклад, момент часу "10:00" словом "десять (година)", то не слід забувати про важливе дієслово "минула" (або "виповнилася").

А як відповідати на питання "коли" ("у котру годину", "по котрій годині", "в яку годину", "по якій годині")? У *дві години десять хвилин, у чверть на десяту, по двадцятій* (тобто у *двадцять годин*, або *о двадцять першій годині*). Варто уникати вузьковживаного (бо чужомовного) прийменника "о", обмежившись уживанням відповідного префікса в запозиченнях *опівдні, опівночі*.

І нарешті, коли ми "визначаємо" і коли "означаємо" час?

Як вже нами зауважувалося [див. 2], слову "визначати" відповідає англійське "determine", тобто синонімами до нього є "виміряти", "фіксувати", "досліджувати". Значить, визначаємо час за допомогою секундоміра чи хронометра. З іншого боку, слову "означувати" відповідає англійське "define", тобто синонімами до нього є "описувати", "окреслювати". Дати означення (дефініцію) – це описати словами (і саме тому відповідний член речення має назву "означення", а не "визначення"). Отже, за допомогою числівників ми не "визначаємо" час, а **означаємо** його.

Таким чином, означення часу – одна з тих показово "складних" проблем українського правопису, яка може бути успішно вирішена за допомогою методів науки термінології. На цій основі різні тенденції в називанні часових проміжків можна поєднати, не втративши нічого з надбань української літературної мови, яка включає в себе не лише художній, а й офіційний, діловий і науковий стилі. Якщо в художньому стилі переважають (і, очевидно, будуть переважати) форми з порядковими числівниками, то інші стилі літературної мови потребують узгодження з думкою фахівців відповідної галузі. З одного боку, є запозичення з польської мови, яке не дуже узгоджується з особливостями історії та розвитку української. З іншого боку, є спеціалісти, які повинні точно та недвозначно вимірювати й фіксувати різноманітні часові проміжки та моменти. Тому тут варто провести паралель із думкою відомого російського термінолога В. Даниленко щодо вживання запозичень у галузевих терміносистемах: "у практичному розв'язанні конкретних питань, пов'язаних із наявністю запозичених термінів, "останнє слово" залишається за спеціалістами в конкретних галузях науки та практики і думка лінгвіста тут не може мати великої ваги" [5, с. 10].

Наука, як то кажуть, не веде до бука, а веде вона в цивілізовану й освічену Європу. І наскільки вдало ми будемо підтримувати імідж української мови як однієї з найрозвиненіших світових мов, – залежить лише від нашої доброї волі та нашого ж здорового глузду.

Ця стаття написана в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи №06БП044-02 за темою "Розвиток української термінології і термінографії".

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1994; 2. Вакуленко М.О. Деякі термінологічні нюанси української мови: як не виплеснути з водою дитину // Вісник НАН України. – 2006. – №11; 3. Вакуленко М. Правописні аспекти науки термінології // Вісник Книжкової палати. – 1998. – №11; 4. Вакуленко М. Про "складні" проблеми українського правопису (українська латиниця, запозичені слова та ін.). – К., 1997; 5. Даниленко В.П. Лингвистические требования к стандартизуемой терминологии // Терминология и норма. – М., 1972; 6. Караванський С. Мовні віруси // Літературна Україна. – 2006. – 27 квітня; 7. Чак Є. Плекаймо слово! // Дивослово. – 1999. – №1.

I. Голубовська, д-р філол. наук

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНО-КОНФРОНТАТИВНОГО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

Розглянуто проблеми методології, методики та предмета зіставної лінгвокультурології; запропоновано одинадцять базових положень як універсальне підґрунтя контрастивних лінгвокультурологічних досліджень. Обстоюється "широке" розуміння поняття "національно-мовна картина світу". Подано характеристику найцікавіших праць молодих учених, виконаних у лінгвокультурологічному модусі.

In the paper the author deals with the problems of methodology, methods and subject of cultural linguistics, comes up with eleven basic postulates, which form universal theoretical and practical approaches to language investigation within cultural aspects. The author confirms "wide" understanding of the notion "Language World Model" which is opposed to the "narrow" one. The most interesting works of young Ukrainian linguists who work in the field of anthropologic linguistics are being characterized.

Межа тисячоліть у лінгвістиці ознаменувалася кардинальною зміною базисної науково-лінгвістичної парадигми, коли на зміну системно-структурній парадигмі мовознавчого знання прийшла антропоцентрична, культурно-філософська, яка знову поставила Людину в центр Світобудови. Дослідницький інтерес лінгвістів перемістився, так би мовити, із сосюрівських правил гри в шахи на самих гравців, що спричинило перегляд багатьох традиційних положень мовної семантики й лінгвосоціології. Сучасні лінгвісти йдуть шляхом узагальнення здобутків іманентно-семіологічної парадигми в мовознавстві, відзначаючи основні контрапункти її взаємодії з новою, антропологічно орієнтованою парадигмою. Антропологічний підхід до усвідомлення природи й сутності мови сприяв фокусуванню дослідницької уваги на мисленні, почуттях, самосвідомості, світосприйнятті суб'єкта мовлення, детермінованого певною культурою. На межі століть формується лінгвокультурологія – міждисциплінарна галузь лінгвістичного знання, у межах якої вивчається система морально-етичних та естетичних цінностей, зафіксованих засобами тієї або тієї мови. У зіставній (контрастивній) лінгвокультурології досліджується культурно значуща інформація, яка має або універсальний, або національно-специфічний для зіставлюваних мов характер.

Типовим об'єктом для зіставних лінгвокультурологічних розвідок останнього часу виступають національно-мовні картини світу. У більшості досліджень поняття мовної картини світу як втілення національної ментальності певного етносу все ще співвідноситься насамперед з лексико-семантичним рівнем мовної системи. Такий підхід, як видається, сягає корінням у дослідницькі пріоритети 70–80-х років минулого століття, коли головним об'єктом уваги фахівців виступали лексико-семантичні поля (ЛСП), лексико-семантичні групи (ЛСГ), тематичні групи (ТГ), існування яких підтверджувало тоді ще гіпотезу про системність лексичного рівня мови, а в разі зіставного вивчення цих мовних феноменів демонструвало національну автентичність структурації семантичного простору порівнюваних мов. У сучасній українській зіставній лінгвокультурології такий підхід заявлений монографією проф. В. Манакіна [8], де на матеріалі головним чином слов'янських та інших європейських мов продемонстровано реалізацію національних відмінностей на лексичному рівні мови. У дусі ідей школи проф. В. Манакіна виконано низку дисертаційних праць, з-поміж яких варто

відзначити дисертацію А. Барабулі [1], в якій явище конотації розглядається насамперед як генеруюче щодо створення національно-мовних картин світу двох мов (української та англійської), які зіставляються під лінгвокультурологічним кутом зору. Вперше в українській зіставній лінгвістиці було подано "діючу" модель міжмовного вивчення лексичних конотацій, що реалізуються у фразеологізмах, пареміях, жаргонізмах та оканалізмах двох зіставлюваних мов. Автор подає фрейм аналізу особливостей виникнення, вираження та реалізації конотацій лексем-фітонімів української та англійської мов із урахуванням суто мовних (внутрішніх) та позамовних (історико-культурних та психологічних) чинників. Плідним, на мій погляд, саме для зіставних досліджень явище конотації є впровадження поняття *конотемного потенціалу* співвідносних лексем двох мов як їх культурно детермінованої здатності породжувати ті чи ті конотативні компоненти значення.

Помітною подією мовознавчого життя України стала публікація монографії О. Бондаренка [2], присвячена гендерному вивченню концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА в українській та англійській лінгвокультурах. Автор подає семантико-ідеографічний опис лексико-семантичного поля "Назви осіб чоловічої/жіночої статі" у двох мовах, виділяючи спільне та відмінне у структурі відповідних концептів. Тим самим з'ясовуються характеристики, які є властивими для осіб чоловічої та жіночої статі в українській та англійській культурах і які знайшли своє відображення в мовних формах. Це створює необхідне підґрунтя для розкриття особливостей національного світобачення, світопереживання й світооцінки в межах цього фрагменту національно-мовних картин світу.

У сучасній українській лінгвокультурології склався ще один напрямок зіставно-типологічних розвідок, основні теоретико-методологічні постулати якого викладені в монографії "Етнічні особливості мовних картин світу" [5]. Аналіз національно-мовних картин світу на матеріалі чотирьох мов (української, російської, англійської, китайської) показав, що поняття мовної картини світу в сучасній антропологічній лінгвістиці має визначатися, виходячи з того змісту, який В. фон Гумбольдт вкладав у поняття "форми мови" (сума всього мовного змісту, внутрішня структура мови в цілому, глибинний принцип її породження). Було продемонстровано, що субстанційно-ідеальний мовний континуум, будучи єдиним і безперервним, моделює специфічні риси націона-